

III. PRZEGLĄD ORZECZNICTWA

ORZECZNICTWO CYWILNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

Ustawa o spółdzielniach z dnia 29 X 1920 r. (Dz. U. z 1950 r. nr 25, poz. 232)

Art. 45 ust. 1. Nie można stosować do odpowiedzialności za szkody spowodowane nienależytym wykonywaniem obowiązków przez członków zarządu, wynikających z ich statutowej działalności, przepisu art. 473 k. z., który przewiduje prekluzję roszczeń wynikających z umowy o pracę po upływie roku od dnia zakończenia stosunku pracy. Źródłem bowiem powołania danej osoby na członka zarządu spółdzielni jest "wybór dokonany przez członków spółdzielni, a nie umowa o pracę. Inaczej przedstawia się natomiast sprawa odpowiedzialności członków zarządu za niedopełnienie obowiązków wynikających z umowy o pracę, jeżeli taka została z nimi przez spółdzielnię zawarta. Otóż za uchybienia wynikające z umowy o pracę członek zarządu odpowiada wówczas nie na mocy art. 45 ustawy o spółdzielniach, lecz na podstawie art. 239 k. z. i w tym przypadku przepis art. 473 k. z. może mieć zastosowanie do tego rodzaju roszczeń pracodawcy, jeżeli wystąpiły z powództwem na drogę sądową po upływie 1 roku od ukończenia stosunku pracy (12 IV 1961 r. — 3 CO.42/60).

Rozporządzenie z dnia 16 II 1928 r. o prawie budowlanym i zabudowaniu osiedli (Dz. U. z 1939 r., nr 34, poz. 216)

Art. 332 i 33 lit. b. Sąd nie może nakazywać pozwanemu czynności, których wykonanie zależy nie tylko od jego woli, lecz także od stanowiska organów administracyjnych.

Umowy, zobowiązujące stronę do dokonania przebudowy odmiennej od treści pozwolenia i projektu zatwierdzonego przez władzę budowlaną, są nieważne. Możliwe są jednak ważne umowy warunkowe, zobowiązujące jednego z kontrahentów do dokonania ściśle określonej budowy lub przebudowy, pod warunkiem uzyskania odpowiedniego zezwolenia władzy budowlanej. Od okoliczności i wynikającej z nich lub wyraźnie ujawnionej woli stron zależy rozstrzygnięcie, czy kontrahent uprawniony jest do podjęcia budowy czy przebudowy, jeśli pozwolenie władzy budowlanej zarządza następnie wykonanie w sposób mniej lub bardziej odbiegający od tego, co strony przewidywały. Jeżeli takie rozstrzygnięcie wypadłoby negatywnie, a budowa czy przebudowa jednak została dokonana, to zazwyczaj może wchodzić w grę tylko roszczenie odszkodowawcze, jeśli współkontrahent wskutek takiej zmiany poniósł rzeczywiście jakąś szkodę. Żądanie usunięcia budowy czy przebudowy mogłoby być aktualne tylko w przypadkach najzupełniej wyjątkowych, skoro z reguły już art. 3 p.o.p.c. wyłączałyby uwzględnienie takiego żądania (13 VI 1961 r. — 3 CR 482/61).

Rozporządzenie z dnia 16 III 1928 r. o umowie o pracę pracowników umysłowych (Dz. U. nr 35, 323 wraz ze zmianami)

Art. 42, Przepisy ustawy z dnia 4 II 1949 r. o uposażeniu pracowników państwowych (Dz. U. nr 7, poz. 39) wyłączają stosowanie do pracowników kontrakto-

wych, wymienionych w art. 9 dekretu z dnia 14 V 1946 r. o tymczasowym unormowaniu stosunku służbowego funkcjonariuszy państwowych, przepisów rozporządzenia z dnia 16 III 1928 r. o umowie o pracę prac. umysł. (Dz. U. RP nr 35, poz. 323) w zakresie wszelkich świadczeń, a więc i świadczenia z art. 42 tego ostatniego rozporządzenia (25 IV 1961 r. — 4 CR 897/60).

Kodeks zobowiązań z dnia 27 X 1933 r. (Dz. U. nr 82, poz. 598 wraz ze zmianami)

Art. 123. „Przedsiębiorstwo państwowe, w którego zarządzie znajduje się nieruchomości państwowa, jest biernie legitymowane w procesie o wydanie przyrostu wartości tej nieruchomości, powstałego wskutek dokonania w niej nakładów — także wtedy, gdy osoba, która nakładów dokonała, nie pozostawała z przedsiębiorstwem w stosunku umownym (art. 123 k.z.)”, (uchwała składu 7 sędziów 16 X 1961 r. — 1 CO 20/61).

Art. 134. Udzielenie wbrew zakazowi przez pracownika kredytu przy sprzedaży towarów należących do pracodawcy jest z istoty swej bezprawnym dysponowaniem cudzym mieniem i z reguły stanowi czyn niedozwolony w rozumieniu art. 134 k.z. (13 III 1961 r. — 2 CR 42/60).

Art. 157 § 1. W przypadku gdy poszkodowana nie zgłosiła się w związku ze śmiertelnym wypadkiem, jakiemu uległ jej 5-letni syn, do pracy, do jakiej została zaangażowana, utrata spodziewanego zarobku z czasu niemożności pełnienia pracy wskutek choroby wywołanej wstrząsem psychicznym powinna być objęta odszkodowaniem, którego rozmiar określa przepis art. 157 § 1 k.z. (19 XI 1960 r. — 1 CR 901/59).

Art. 157 § 1 i 161 § 1. Wydatki związane z koniecznością stosowania przez osobę uległą zatruciu lekkostrawnej i wysokokalorycznej diety stanowią szkodę w rozumieniu art. 157 § 1 k.z. i podlegają wyrównaniu przez odpowiedzialnego za następstwa zatrucia na podstawie art. 161 § 1 k.z. (21 III 1961 r. — 1 CR 325/60).

Art. 161 § 2. Z punktu widzenia przepisu art. 161 § 2 k.z., istotne jest tylko, czy poszkodowany utracił zdolność do pracy zarobkowej. Kwestia, czy gdyby zdolności do pracy zarobkowej nie utracił, wykorzystałby tę swoją zdolność do pracy, nie ma wpływu na uprawnienie do żądania renty. Wskazuje na to m. in. ta część przepisu art. 161 § 2 k.z., według której renta należy się także za utratę szans powodzenia w przyszłości (8 IV 1961 r. — 4 CR 382/60).

Art. 239 i 158 § 2. Jednym z podstawowych zadań pracownika zobowiązanego do sporządzenia dowodów księgowych staje się zaewidencjonowanie danych niezbędnych do ustalenia osoby dłużnika i do przyjęcia istnienia po stronie pracodawcy wierzytelności. Stąd też zaniechanie pobrania przez takiego pracownika pokwitowania odbioru towaru wypada poczytać za rażące uchybienie powinności zobowiązanego, chyba że chodziłoby po prostu o przeoczenie pracownika, usprawiedliwione w jakiejś mierze trudnymi warunkami pracy, a w szczególności nadmiarem nałożonych nań funkcji. Jednakże i w ostatnio wzmiankowanej sytuacji tylko wyjątkowo można by uznać, z powołaniem się na specyfikę danego przypadku, że zachodzą przesłanki do całkowitej ekskulpacji pracownika za powstałą z jego zaniedbania szkodę. Zachodzi to wtedy np., gdy odpowiedzialny pracownik sam jeden nie był w stanie podołać zleconym mu czynnościom, chociaż dokładał w pełni starań o zabezpieczenie interesu pracodawcy, a kontrola, dokonywana bieżąco przez komórkę księgowości przedsiębiorstwa, mogła z łatwością wykryć niedopatrzanie i doprowadzić do ujawnienia odbiorcy rzeczy (20 VI 1961 — 2 CR 196/60).

Art. 248 § 1 i § 2 oraz art. 192. Jedynie przy zobowiązaniach terminowych lub bezterminowych, płatnych za wypowiedzeniem lub w pewien czas po wypowiedzeniu, niewykonanie zobowiązania w czasie jego wymagalności, określonym w art. 192, stanowi opóźnienie, rodzące w razie świadczeń pieniężnych obowiązek uiszczenia wierzycielowi tytułem odszkodowania odsetek po myśli art. 248 § 1 i § 2 k. z. Natomiast przy innych zobowiązaniach bezterminowych dłużnik, chociaż zobowiązany jest spełnić świadczenie natychmiast (art. 192 § 2 k. z.) po powstaniu zobowiązania, popada w opóźnienie dopiero po bezskutecznym wezwaniu przez wierzyciela (5 VI 1981 r. — 1 CR 665/60).

Art. 296. Jeżeli nabywca zwierząt rzeźnych nabywał je od przedsiębiorstwa zbytu z zastrzeżeniem przez to ostatnie klauzuli „ceny tymczasowe, ostateczne rozliczenie nastąpi po zatwierdzeniu cenników”, trzeba przyjąć, że pomiędzy kontrahentami doszła do skutku umowa sprzedaży na warunkach określonych w art. 296 k. z., który to przepis przewiduje, iż cena nie musi być ustalona od razu, lecz że można ją określić przez wskazanie podstaw do ustalenia jej w przyszłości (9 VI 1961 r. — 2 CR 200/60).

Art. 370 i nast., art. 134. Obowiązek najemcy okazywania należytej staranności w używaniu rzeczy najętej i nie narażania jej na znaczne uszkodzenie jest ściśle związany z obowiązkiem jej zwrotu w stanie nie pogorszonym, dlatego też naruszenie tych obowiązków rodzi roszczenie o odszkodowanie od najemcy dopiero z chwilą zakończenia stosunku najmu. Zasada ta jednak nie wyłącza możliwości wcześniejszego, przed zakończeniem najmu, poszukiwania odszkodowania za uszkodzenie przedmiotu najmu wywołane winą najemcy, jeśli te uszkodzenia trwają nadal i mogłyby doprowadzić do całkowitego zniszczenia przedmiotu najmu, co w szczególności jest możliwe w razie zagrzybienia lokalu wynajętego w budynku drewnianym. Odszkodowanie za zagrzybienie lokalu nie jest uzależnione od poniesienia już przez wynajmującego kosztów remontu, skoro prawo do odszkodowania powstaje z chwilą powstania szkody, nie zaś dopiero po jej usunięciu (31 XII 1961 r. — 1 CR 57/60).

Dekret z dnia 8 III 1946 r. o majątkach opuszczonych i ponemieckich (Dz. U. nr 13, poz. 87)

Art. 1. Z chwilą gdy państwo przejmuje mienie opuszczone pod swój zarząd na podstawie innych przepisów aniżeli przepisy o majątkach opuszczonych — a wśród nich na podstawie przepisów o nacjonalizacji — to mienie to traci tym samym charakter mienia opuszczonego w rozumieniu art. 1 dekretu z 8 III 1946 r. (19 XII 1960 r. — 1 CR 924/60).

Prawo spadkowe z dnia 8 X 1946 r. (Dz. U. nr 60, poz. 328 wraz ze zmianami)

Art. 82. Stosownie do treści art. 82 pr. spadk., istotną częścią całego „procesu” sporządzenia ustnego testamentu na podstawie tego przepisu jest podanie przez spadkodawcę swej woli ustnie do wiadomości trzech równocześnie obecnych świadków. Spisanie tej woli nie jest niezbędne dla oceny ważności testamentu. Wynika to z postanowienia cytowanego przepisu: gdyby wola nie była spisana w ogóle, to treść testamentu może być stwierdzona zgodnym, złożonym pod przyrzeczeniem, zeznaniem co najmniej dwóch świadków, wobec których spadkodawca podał swoją wolę. Jeżeli więc brak spisania testamentu w myśl art.- 82 pr. spadk. nie powoduje nieważności testamentu i może być uzupełniony zeznaniem świadków, to przyjąć trzeba, iż również brak w piśmie sporządzonym po (Sporządzeniu testamentu ustnego daty sporządzenia tego testamentu nie powoduje nieważności

testamentu; brak ten może być uzupełniony odpowiednim środkiem dowodowym, tak jak w przypadku art. 97 § 2 pr. spadk., a nie tylko dowodem z dwóch świadków, wobec których spadkodawca podał swoją wolę. Różnica w środkach dowodowych w przypadku zupełnego braku spisania woli spadkodawcy i przypadku braku daty sporządzenia testamentu ustnego uzasadniona jest tym, iż w pierwszym przypadku chodzi o stwierdzenie czynności — ustnego podania woli, która musiała się odbyć w obecności świadków, chodzi więc o istotę rzeczy, a w drugim przypadku chodzi jedynie o to, by czynność co do istoty rzeczy ustaloną umiejscowić w czasie (8 III 1961 r. — 4 CR 141/61).

Prawo rzeczowe z dnia 11 X 1946 r. (Dz. U. nr 57, poz. 319)

Art. 73, 74 i 28. Gdy osoba trzecia wzniosła budynek na cudzym gruncie, nie można mówić w świetle obowiązującego prawa o tym, że właściciel poniósł szkodę, albowiem nie traci on przez to własności, a wartość jego nieruchomości wzrasta o wartość wzniesionego budynku (art. 72 pr. rzecz.). Dlatego też właściciel, na którego placu wzniesiono budynek, nie może żądać odszkodowania na podstawie przepisów o czynach niedozwolonych. Właściciel nie może też w takiej sytuacji żądać wykupienia placu przez osobę, która wzniosła budynek, takie uprawnienie przysługuje bowiem w świetle obowiązującego stanu prawnego tylko posiadaczowi w dobrej wierze, który na cudzej nieruchomości wznosił budynek lub inne urządzenia (art. 73 § 2 pr. rzecz.).

Właściciel placu, na którym wzniesiono budynek, może jedynie korzystać z uprawnień przewidzianych w art. 73 i 74 pr. rzecz. albo też żądać z tytułu własności odpowiedniego czynszu, przy czym czynsz ten powinien obejmować nie tylko sam grunt, lecz także budynek, skoro budynek ten stał się własnością właściciela placu. Z kolei osoba, która budynek wzniosła, może stawiać do potrącenia wartość poniesionych nakładów (w granicach określonych w art. 73 § 1 lub 74 pr. rzecz.) aż do czasu zamortyzowania się tych nakładów z czynszem (28 IV 1961 r. — 1 CR 897/59).

Dekret z dnia 8 XI 1946 TY o postępowaniu spadkowym (Dz. U. rur 63, poz. 346)

Art. 151 § 1 i § 2. Uczestników można odesłać co (do roszczeń z art. 151 § 1 post. spadk. na drogę postępowania spornego tylko w toku postępowania działowego i przed zakończeniem takiego postępowania spornego nie można wydać postanowienia działowego. Sąd decydując się na takie odesłanie w postanowieniu odsyłającym powinien wymienić uczestników, których odesłał na drogę postępowania spornego, oznaczyć dokładnie roszczenia, które mają być rozpoznane, oraz określić termin do wytoczenia powództwa (16 II 1961 r. — 4 CR 819/60).

Art. 152 § 3 i 162. Okoliczność, że w przyszłości nieruchomość rolna znajdzie się w granicach miasta i będzie objęta jego planem zabudowy, nie usprawiedliwia przedwczesnego, a jednocześnie uniemożliwiającego prowadzenie należytej gospodarki rolnej podziału nieruchomości (16 II 1961 — 4 CR 819/60).

Kodeks rodzinny z dnia 27 VI 1950 r. (Dz. U. nr 34, poz. 308)

Art. 7 § 3. Małżeństwo bigamiczne ulega wprawdzie konwalidacji w wypadkach przewidzianych w art. 7 § 3 k. r., jednakże nie wynika stąd, aby bieg procesu o unieważnienie takiego małżeństwa musiał być hamowany na skutek wytoczenia przez małżonka, którego dotyczy zarzut bigamii, powództwa o rozwiązanie przez rozwód jego pierwszego małżeństwa (12 VI 1961 r. — 4 CR 709/60).

Art. 29 § 1. Choroba psychiczna małżonka może być zgodnie z zasadami dowództwa i moralności uznana za ważną przyczynę powodującą rozkład. Gdy

rozkład ten nastąpił, odzyskanie przez chorego małżonka pełnego zdrowia nie wywiera już wpływu na losy małżeństwa, a w szczególności na wznowienie zerwanego pożycia., jeżeli rozkład był już przedtem zupełny i trwały.

Sporadyczne, odległe w czasie stosunki fizyczne między małżonkami, które nie wprowadziły żadnych następstw w pożyciu małżeńskim ani w stosunku męża do konkubiny, nie dowodzą nieistnienia rozkładu pożycia małżeńskiego stron (12 IX 1960 r. (3 CR 832/59).

Art. 32. Sąd, podejmując decyzję w kwestiach unormowanych przepisami art. 32 k. r. i 437 k. p. c., powinien mieć na uwadze stan faktyczny istniejący w momencie rozstrzygnięcia sprawy. Orzeczenie w tych kwestiach powinno być bezwarunkowe. Natomiast zmiana stosunków w przyszłości, po rozstrzygnięciu sprawy, stanowić może podstawę do zmiany rozstrzygnięcia na podstawie art. 19 post. rodz. Niedopuszczalne jest zatem nakazanie jednemu z rodziców wydania dziecka drugiemu, któremu powierzono wykonywanie władzy rodzicielskiej, po otrzymaniu przez tegoż samodzielnego mieszkania (25 IV 1961 r. — 4 CR 142/61).

Przepisy ogólne prawa cywilnego z dnia 18 VII 1950 r. (Dz. U. nr 34, poz. 311)

Art. 111 pkt 2 i art. 114. Zasada ustalona w uchwale składu 7 sędziów z dnia 7 I 1961 r. 1 CO 29/60, że „złożenie wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych przerywa bieg przedawnienia, chyba że treść wniosku nie pozwala na skonkretyzowanie roszczenia lub zidentyfikowanie stron” — ma zastosowanie także do prekluzji (20 V 1961 r. — 4 CR 541/60).

Kodeks postępowania cywilnego — Obwieszczenie ministra sprawiedliwości z dnia 25 VIII 1950 r. o ogłoszeniu jednolitego tekstu kodeksu postępowania cywilnego (Dz. U. nr 43, poz. 349)

Art 101. W przypadku gdy kwota poszukiwana tytułem zadośćuczynienia przekracza to, co w danych okolicznościach zgodnie z ustaloną judykaturą sądy zasądzają jako stosowną nawiązkę, nie jest dopuszczalne włożenie na pozwanego obowiązku zwrotu wszystkich z tym żądaniem związanych kosztów procesu. Wówczas bowiem nie chodzi o granice oceny sądu i powinna mieć zastosowanie zasada proporcji między żądaniem a wynikiem procesu (8 II 1960 r. — 3 CZ 76/60).

Art. 140 § 2. Dla właściwego wskazania adresata przesyłki nie wystarcza wysłanie jej, wbrew przepisowi art. 140 § 2 k. p. c., samej stronie z zaznaczeniem jedynie „do rąk radcy prawnego” (23 II 1961 r. — 3 CZ 9/61).

Art. 544. W sprawie o wydanie ponownego tytułu sąd obowiązany jest wyjaśnić, czy wnioskodawca utracił posiadanie tytułu wbrew swej woli. Wydanie przez wnioskodawcę tytułu dobrowolnie dłużnikowi lub osobie trzeciej (np. w drodze cesji) czyni ponowne wydanie tytułu niemożliwym. Sąd nie jest natomiast uprawniony badać, czy i jaką sumę na poczet tytułu dłużnik zapłacił i jaki jest stan rozrachunków między stronami, chyba że dokonane wpłaty zostały uwidocznione na tytule pierwotnym, wówczas bowiem takie wzmianki wchodziłyby w zakres treści tytułu (4 X 1960 r. — 1 CZ 138/60).

Dekret z dnia 12 X 1950 r. o wynalazczości pracowniczej (Dz. U. z 1956 r. nr 3, poz. 21)

Art. 6 i 7. Nieuzasadnione jest roszczenie pracownika o wynagrodzenie za korzystanie przez zakład pracy z jego udoskonaleń i usprawnień. Prawo bowiem pracownika do wynalazków, udoskonaleń i uprawnień pracowniczych tym się m. in. różni od praw wynalazcy, który swego wynalazku dokonuje poza zakładem

pracy, że pracownikowi przysługuje wprawdzie osobiste prawo do tworu jego myśli (art. 6 i 7 dekretu o wynalazczości pracowniczej), ale uprawnienie do gospodarczej eksploatacji wynalazku, udoskonalenia czy usprawnienia pracowniczego należy do zakładu pracy, prawa majątkowe pracownika polegają natomiast na uprawnieniu do wynagrodzenia za dokonany wynalazek, udoskonalenie czy usprawnienie (2 XII 1960 r. — 1 CR 935/59).

Dekret z dnia 25 VI 1954 r. o powszechnym zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. z 1958 r. nr 23, poz. 97)

Art. 25—27. Nieuprzedzenie pracownicy szpitalnej, wezwanej do udzielenia pomocy w obozwładnieniu pacjenta podejrzanego o wściekliznę, o stanie chorego i wynikłe stąd zaniechanie przez nią niezbędnych środków ostrożności przeciwko niebezpieczeństwu zakażenia się — pozostają w normalnym związku przyczynowym ze szkodą na zdrowiu, jaką pracownica ta odniosła w następstwie konieczności poddania się szczepieniom ochronnym. Przytoczone zaniechanie ze strony pracodawcy stanowi naruszenie zasad doświadczenia życiowego, które nakazuje poczenie personelu o sytuacji nietypowej, nie znanej temu personelowi, a wymagającej zachowania wzmózonej ostrożności. Za naruszenie to, wykraczające przeciwko obowiązkowi stworzenia maksymalnie bezpiecznych warunków pracy, odpowiada zakład pracy z mocy art. 145 k. z. (5 I 1961 r. — 2 CR 597/60).

Dekret z dnia 18 I 1956 r. o ograniczeniu dopuszczalności rozwiązywania umów o pracę bez wypowiedzenia oraz o zabezpieczeniu ciągłości pracy (Dz. U. nr 2, poz. 11 wraz ze zmianami)

Art. 14. Przepis art. 14 dekretu z dnia 18 I 1956 r. (Dz. U. nr 2, poz. 11) przewiduje dwa prekluzyjne terminy: jeden 14-dniowy dla dochodzenia roszczenia o przywrócenie do pracy, drugi zaś 6-miesięczny dla dochodzenia roszczeń odszkodowawczych z powodu niezgodnego z prawem rozwiązania umowy. Ten drugi termin obowiązuje bezwzględnie, sąd w każdym razie nie jest władny uwzględnić nawet w szczególnych okolicznościach roszczenia odszkodowawczego dochodzonego po upływie tego terminu (22 II 1961 r. — 3 CR 630/60).

Ustawa z dnia 15 XI 1956 r. o odpowiedzialności państwu za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszów państwowych (Dz. U. nr 54, poz. 243)

Art. 4. Z treści art. 4 wynika, że nie każde naruszenie prawa przy wydaniu orzeczenia powoduje odpowiedzialność państwa, ale tylko kwalifikowane naruszenie prawa, tj. takie, które jest ścigane w trybie postępowania karnego lub dyscyplinarnego.

Skoro ustawa mówi o uznaniu winy sprawcy szkody jako o czynie równorzędnym z wyrokiem karnym lub orzeczeniem dyscyplinarnym, musi to być uznanie zbliżone w swej treści do tych orzeczeń. Uznanie winy sprawcy szkody przez organy przełożone nad sprawcą szkody musi więc konkretnie określać i osobę sprawcy i czyn decydujący o winie sprawcy szkody. Sama decyzja organu przełożonego uchylająca orzeczenie, którego wydanie wyrządziło szkodę, nie jest z reguły uznaniem winy sprawcy szkody (12 IV 1961 r. — 3 CR 675/60).

Art. 5. Treść przepisu art. 5 ustawy wyczerpuje się w tym, że w ramach Hipotezy normy art. 1 uzupełnia on zasadę słuszności podstawy odpowiedzialności państwa przewidzianą w powszechnym prawie cywilnym (art. 3). W tym znaczeniu można by powiedzieć, że art. 5 stanowi rozszerzenie przepisu art. 3, z czego jednak bynajmniej nie wynika, aby art. 5 miał sięgać poza hipotezę art. 1 ustawy,

Prawidłowa wykładnia przepisów ustawy z dnia 15 XI 1956 r. prowadzi więc do wniosku, że odpowiedzialność państwa na zasadzie słuszności (art. 5) wchodzi w grę tylko wówczas, gdy istnieją wszelkie przesłanki przewidziane w aort. 1 ustawy (22 IV 1961 r. — 2 CR 912/60).

Art. 6 ust. 1. Termin przewidziany w art. 6 ust. 1 wymienionej ustawy nie stanowi terminu prekluzyjnego w rozumieniu art. 114 i nast. p. o. p. c., lecz jest terminem kalendarzowym, którego bieg nie podlega ani przerwie, ani zawieszeniu. W tych warunkach bez względu na przyczynę, która spowodowała wytoczenie powództwa po terminie, powództwo spóźnione nie może być uwzględnione. Dlatego zarzut skarżącego, że nie miał on możliwości wytoczenia powództwa w terminie, gdyż do dnia 6 IX 1957 r. przebywał w zakładzie dla psychicznie chorych, nie może być uwzględniony (14 IV 1961 r. — 1 CR 820/60).

Ustawa z dnia 25 II 1958 r. o uregulowaniu stanu prawnego mienia pozostającego pod zarządem państwowym (Dz. U. nr 11, poz. 37)

Art. 17. W przypadku gdy przejęcie obiektu przez państwową jednostkę organizacyjną nastąpiło nie w drodze jednostronnej decyzji przejmującego wbrew woli właściciela, lecz na podstawie porozumienia, którego istotnym elementem było to, że właściciel miał otrzymać zapłatę, należy przyjąć, że władanie rzeczą opiera się na tytule prawnym wynikającym z przepisów szczególnych innych aniżeli wymienione w art. 1 lub 17 pkt 1 ustawy z dnia 25 II 1958 r. (Dz. U. nr 11, poz. 37) — (12 XI 1960 r. — 2 CR 653/59).

Ustawa z dnia 12 III 1958 r. o sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych oraz o uporządkowaniu niektórych spraw związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego (Dz. U. nr 17, poz. 71)

Art. 9. Ustawa z dnia 12 III 1958 r. nie daje bezpośredniej odpowiedzi na pytanie, czy były właściciel nieruchomości może dochodzić od skarbu państwa odszkodowania za wycięte drzewa w tej nieruchomości w czasie przed przejęciem jej przez państwo na podstawie cytowanej ustawy. Zagadnienie to należy rozstrzygnąć stosując analogicznie postanowienia art. 10 ustawy z dnia 25 II 1958 r. o regulowaniu stanu prawnego mienia pozostającego pod zarządem państwowym (Dz. U. nr 11, poz. 37) i art. 2 ust. 5 ustawy z dnia 12 III 1958 r. o umorzeniu niektórych długów i ciężarów (Dz. U. nr 17, poz. 72) i dać negatywną odpowiedź na postawione pytanie, a w wyniku tego uznać, że postępowanie w takiej sprawie podlega umorzeniu (22 II 1961 r. — 3 CR 1038/60).

Prawo lokalowe — ustawa z dnia 30 I 1959 r. (Dz. U. nr 10, poz. 59)

Art. 16 ust. 1. Zasady współżycia społecznego w państwie ludowym narusza taki sposób wykonywania prawa podmiotowego, który pozostaje w kolizji z poczuciem moralności socjalistycznej. Żądanie eksmisji z lokalu użytkowego może być uznane za niezgodne z powszechnie ugruntowanymi zasadami moralności i niedopuszczalne w myśl wymienionego przepisu np. wówczas, gdy realizacja tego żądania zagrażałaby bezpośrednio powszechnemu i podstawowemu interesowi społecznemu.

Natomiast nie można uważać za nadużycie prawa żądania eksmisji tylko dlatego, że eksmitowana ma być jednostka gospodarki uspołecznionej, zwłaszcza gdy postępowanie jej, stanowiące podstawę eksmisji, polega na naruszeniu prawa (12 VI 1961 r. — 4 CR 163/61).

Zebrał
Witold Świącicki

ORZECZNICTWO KARNE SĄDU NAJWYŻSZEGO

1. Kodeks karny z 1932 r.

Art. 1. Z faktu, że wchodzi w rachubę dwa działania, różne w czasie i dające się zindywidualizować, nie wynika bynajmniej, że nie mamy do czynienia z jednym czynem w sensie prawnym. Położenie bowiem nacisku na momenty różnicy czasu i możliwości indywidualizacji wysuwa na czoło jako rzekomo istotne elementy natury formalnej. Nie to jednak jest istotne dla oceny jedności czynu. Istotny natomiast jest tu sam zamiar sprawcy, obejmujący obydwie działania, ten sam sposób działania i naruszenie tego samego dobra prawnego (13 III 1961 — V K 3S1/59).

Art. 18 § 1. Stan patologiczny upicia powstaje szybko zwykle na podłożu niepełnowartościowego układu nerwowego, jest stanem jakościowo odmiennym od zwykłego upicia i stanowi krótkotrwały stan psychopatyczny w ścisłym tego słowa znaczeniu, szybko przemijający stan zamroczeniowy z symptomatyką właściwą takim stanom. W stanie tym występuje nagła chorobowa przemiana całego stanu psychicznego, utracony zostaje normalny kontakt z otoczeniem, a czyny danego osobnika nie stanowią reakcji na rzeczywistość istniejącą sytuację, a są uwarunkowane patologicznymi przeżyciami na tle urojeniowo-halucynacyjnym. Wraz ze zniknięciem objawów chorobowych, które mogą się utrzymywać przez kilka godzin, osobnik taki zapada zwykle w głęboki sen, po którym występuje mniej lub więcej głęboka niepamięć wszystkich wydarzeń (18 IV 1961 — I K 589/60).

Art. 23. Czatowanie w zasadzce na upatrzoną ofiarę, zgodnie zarówno z doktryną, jak i z utartą w tej mierze od wielu lat praktyką sądową, jest usiłowaniem, a nie niekaralnym przygotowaniem (5 V 1961 — IV K 124/61).

Art. 26. Istota podżegania polega na tym, że podżegacz zgodnie ze swoim zamiarem nakłania różnymi sposobami działania inną osobę do popełnienia ściśle określonego przestępstwa i ponosi zgodnie z art. 28 k. k. odpowiedzialność w granicach swego zamiaru.

Odpowiedzialność podżegacza nie może być uzależniona od okoliczności, czy główny sprawca (osoba podżegana) już uprzednio powziął zamiar dokonania przestępstwa, do którego podżegacz, nie wiedząc o tym, zaczął również nakłaniać (6 IV 1961 — V K 163/59).

Art. 86. Przedawnienie wyrokowania, o którym mowa w art. 87 k. k., stoi na przeszkodzie wydaniu nie tylko wyroku skazującego, ale również i uniewinniającego. Przedawnienie bowiem czyni proces niedopuszczalnym (art. 3 k. p. k.). Wyjątek stanowi wznowienie postępowania na korzyść oskarżonego. Jak bowiem wynika z art. 464 § 2 k. p. k., wznowienie postępowania na korzyść oskarżonego jest dopuszczalne bez względu na jego śmierć, wykonanie kary lub przedawnienie (23 I 1961 — III K 574/60).

Art. 215. O stopniu zawinienia decyduje stopień niedbalstwa lub złej woli użytkownika drogi publicznej, nie zaś rodzaj pojazdu czy nawet piesze użytkowanie drogi. Ustawa nie zna uprzywilejowanych użytkowników dróg poza określonymi w przepisach pojazdami, np. wszelkiego rodzaju pogotowia albo osobami wykonującymi na drogach służbę (np. milicja) lub pracę (np. roboty drogowe bez zamknięcia ruchu). Każdy przeto użytkownik drogi przeznaczonej dla ruchu kołowego, który wywołuje skutek pijaństwa, chuligaństwa, lekkomyślności i niedbalstwa konkretne niebezpieczeństwo katastrofy w komunikacji lądowej, ponosi karę stosownie do rodzaju i stopnia swego zawinienia (25 X 1960 — I K 304/59).

Art. 240. Pobicie, tak jak i bójka, w rozumieniu art. 240 k. k. oznacza zbiorowe działanie dwóch lub więcej osób przeciw jednej lub więcej osobom, przy czym pobicie w przeciwieństwie do bójki — które jest zajściem między dwiema lub więcej osobami, występującymi nawzajem czynnie przeciw sobie — jest jednostronnym czynnym działaniem dwóch lub więcej osób przeciw jednej lub więcej osobom.

Przy pobiciu w rozumieniu art. 240 k. k. napadnięty lub napadnięci nie podejmują żadnej akcji czynnej przeciw biciu ich, jednak osoba bita ma prawo do obrony koniecznej, do odpierania ciosów lub zastawiania się przed nimi.

Uczestnictwo w pobiciu z art. 240 k. k. w warunkach tym przepisem określonych polegać może nie tylko na stosowaniu uderzeń w stosunku do człowieka napadniętego zbiorowo (dwie lub więcej osób), ale i na takim zachowaniu, które świadczyć może o agresywnym uczestnictwie w pobiciu, a więc w formie pomocnictwa lub podżegania (uchwała składu 7 sędziów 24 XI 1960 — V K 432/60).

Art. 286. Rozkaz przełożonego według art. 22 pragmatyki służbowej z dnia 17 II 1922 T. (Dz. U. nr 21, poz. 164 z późniejszymi zmianami) nie wiąże pracownika, jeżeli treść jego zawiera zlecenie wykonania czynności prawnie przeciwnej, a tym mniej spełnienia czynu karalnego (12 XII 1960 — I K 665/60).

Art. 286. Przepis art. 286 k. k. nie stoi na straży formalnej dyscypliny pracy i nie dyktuje odpowiedzialności karnej za każde niewykonanie obowiązku w ramach administracji lub gospodarki, lecz za takie tylko działanie lub zaniechanie, które — poza innymi wymaganiami przedmiotowymi i podmiotowymi ustawy karnej — godzi lub naraża na szwank interes publiczny (16 V 1961 — I K 412/60).

Art. 290 § 1. Przepis art. 290 § 1 k. k. nie czyni żadnej różnicy, czy korzyść majątkowa ma być przyjęta przez urzędnika przed dokonaniem czynności urzędowej, czy też po jej dokonaniu, przepis ten mówi jedynie, aby przyjęcie korzyści majątkowej było w związku z urzędowaniem (27 II 1961 — II K 708/59).

II. Kodeks postępowania karnego

Art. 17. Sformułowanie art. 17 k. p. k., używającego we wszystkich punktach § 1 określenia, że sąd wojewódzki rozpoznaje w I instancji sprawy „o przestępstwa” itd., upoważnia do wniosku, iż podstawą oceny właściwości rzeczowej są zawsze poszczególne przestępstwa (zarzucone czyny). Nie ma racjonalnej przyczyny, by od zasady tej należało odstąpić przy ustalaniu kryteriów właściwości wedle pktu 6 § 1 art. 17 k. p. k. i przyjmować, że o właściwości rzeczowej w tym przypadku ma decydować między innymi suma szkody wyrządzonej poszczególnymi odrębnie zarzuconymi przestępstwami. Odmienne stanowisko prowadziłoby często do przypadkowości w ustalaniu właściwości według pktu 6 § 1 art. 17 k. p. k., jeśli się zważy; że nie zawsze (z różnych powodów) może nastąpić równocześnie oskarżenie i osądzenie określonej osoby o wszystkie przestępstwa.

Przyjęcie poglądu, że o właściwości decyduje „suma szkody”, musiałoby także pociągnąć za sobą z kolei i konsekwencje w dziedzinie prawa materialnego tam, gdzie wysokość szkody ma wpływ na zaostrzenie kwalifikacji prawnej czynu, np. ustawa z dnia 21 I 1958 r. (Dz. U. nr 4, poz. 11), co byłoby jednak oczywiście sprzeczne z zasadami odpowiedzialności karnej za poszczególne, zabronione pod groźbą kary, czyny (art. 1 k. k.). (4 II 1961 — III KZ 6/61).

Art. 17 § 1 pkt 6. Okoliczność, że »dekret z dnia 4 III 1953 r. (Dz. U. nr 17, poz. 68) obejmuje m. in. także i paserstwo w stosunku do mienia społecznego, po-

twierdza, że przestępstwo to zostało uznane za jedną z form zamachu na mienie społeczne, a zatem naraża je na szkodę. Paserstwo więc na równi z każdym innym przestępstwem może podpadać pod art. 17 § 1 pkt 6 k. p. k., jeśli naraziło interesy państwa lub danej jednostki na znaczne szkody (31 III 1961 — I KZ 49/61).

Art. 17. Wysokość powstałej szkody przy zarzucie z art. 286 k. k., postawionym w wyniku przeprowadzonego postępowania przygotowawczego, należy do okoliczności związanych ściśle z istotą przestępstwa i dlatego ostateczne ustalenie tej okoliczności może nastąpić tylko w wyniku przeprowadzonego postępowania dowodowego.

O właściwości rzeczowej sądu w konkretnej sytuacji procesowej decyduje nie faktyczna wysokość szkody, której ostateczne ustalenie należy do przedmiotu rozstrzygnięcia przez sąd w wyniku rozprawy, ale wysokość szkody przyjęta w akcie oskarżenia na podstawie materiału zebranego w toku postępowania przygotowawczego i ocenionej przez oskarżyciela publicznego (20 V 1961 — III KZ 50/61).

Art. 18. O odwołaniu warunkowego zwolnienia orzeka sąd wojewódzki w składzie trzech sędziów, a zażalenie na postanowienie w sprawie tego odwołania rozstrzyga Sąd Najwyższy (uchwała składu 7 sędziów 29 IX 1960 — VI KO 44/60).

Art. 38. Wniosek o wyłączenie sędziego z mocy art. 37 k. p. k. należy zgłosić przed rozpoczęciem przewodu sądowego pod rygorem bezskuteczności późniejszych wniosków i zarzutów. Jeżeli jednak przyczyny wyłączenia powstały lub ujawniły się dopiero w toku rozprawy, zarzut obraży art. 37 k. p. k. można zgłosić na rozprawie, a także w rewizji (10 V 1961 — I K 1078/60).

Art. 39. Kodeks postępowania karnego nie przewiduje wniosku o wyłączenie całego sądu jako takiego — nie ma bowiem sądu in abstracto — niezależnie od wchodzących w jego skład sędziów (14 IV 1961 — II K 514/59).

Art. 41. Stwierdzenie w toku postępowania dowodowego, na skutek obserwacji sądowo-psychiatrycznej, niepoczytalności oskarżonego nastąpić może tylko w formie wyroku uniewinniającego, a orzeczenie takie nie może zapaść na posiedzeniu niejawnym (27 V 1961 — II KZ 61/61).

Art. 41. Nie ma ogólnej zasady regulującej sposób zapadania postanowień (na rozprawie lub na posiedzeniu niejawnym) w zależności od treści postanowienia. Sposób ten zależy od stadium postępowania, w jakim określone postanowienie zostaje powzięte, chyba że szczególny przepis zawiera odmienne uregulowanie (np. art. 516 k. p. k. który wyłącza możliwość zapadnięcia postanowienia w sprawie o odszkodowanie na posiedzeniu niejawnym). Skoro zatem sąd ma obowiązek badania swej właściwości rzeczowej w każdym stadium postępowania, a brak szczególnego przepisu nakazującego powzięcie tylko na rozprawie postanowienia o uznaniu się za niewłaściwy po doręczeniu aktu oskarżenia — nie ma przeszkód do wydania takiego postanowienia na posiedzeniu niejawnym także w tym stadium postępowania sądowego. To samo dotyczy zresztą i innych postanowień, np. o umorzeniu postępowania na zasadzie art. 3 k. p. k. (22 IV 1961 — III KZ 49/61).

Art. 51 § 2. Upoważnienie udzielone referendarzowi śledczemu — przez Prokuratora Generalnego PRL — daje mu prawo w myśl art. 51 § 2 k. p. k. do sporządzania i wnoszenia wszelkich aktów oskarżenia do sądu powiatowego, a więc także i aktów oskarżenia w sprawach z oskarżenia prywatnego, jeśli objęcie zarzuconego czynu oskarżeniem publicznym nastąpiło prawidłowo. Ponieważ upoważnienie z art. 51 § 2 k. p. k. dotyczy także i obejmowania oraz odstępowania od

oskarżenia w trybie art. 65 k.p.k. wyłącznie na rozprawie (art. 51 § 2 lit. c k.p.k.), przeto należało przyjąć, że objęcie oskarżenia w trybie art. 65 k.p.k. poza rozprawą nastąpić może tylko przez prokuratora (18 V 1961 — V K 704/60).

Art. 305. Ustawa nie przewiduje, aby postanowienie o przekazaniu, akt sprawy do uzupełnienia śledztwa musiało zapaść po przeprowadzeniu postępowania dowodowego w całości lub przynajmniej w części, podstawę bowiem do wydania takiego orzeczenia stanowi nie tylko całość okoliczności ujawnionych w toku przewodu sądowego (art. 320 k.p.k.), ale całość materiału dowodowego zebranego w toku postępowania przygotowawczego (3 III 1961 — IV KZ 46/61).

Art. 313. Przepis art. 313 k.p.k. stosuje się wówczas, gdy oprócz czynu zarzucanego oskarżonemu w akcie oskarżenia, przewód sądowy ujawnił zupełnie inny czyn, a więc np. gdy akt oskarżenia zarzucał oskarżonemu dokonanie kradzieży, a na rozprawie sądowej ujawniono, że dopuścił się on również przekupstwa. Przepis art. 313 k.p.k. natomiast nie ma zastosowania w tych przypadkach, gdy w toku rozprawy czyn zarzucany oskarżonemu przybrał jedynie nową postać.

Sąd nie jest związany opisem ani oceną prawną czynu dokonaną przez oskarżyciela i jest władny dać własny opis czynu, oparty na wynikach przewodu sądowego, oraz własną kwalifikację prawną. Sąd jest jedynie związany ramami faktycznymi czynu, wyznaczonymi przez akt oskarżenia i poza te ramy może wyjść jedynie w przypadkach ściśle przewidzianych ustawą (20 VII 1960 — II K 522/60)

Art. 324. Zgodnie z art. 324 § 2 k.p.k., uprzedzanie oskarżonego o zmianie kwalifikacji prawnej czynu jest bezwzględnie obowiązujące przy zmianie kwalifikacji prawnej na surowszą, natomiast przy zmianie na łagodniejszą — sąd obowiązku takiego nie miał, zwłaszcza że oskarżony obronę swą prowadził w kierunku negowania dokonania dekretoowego paserstwa, które mu sąd przypisał, a więc prawo do obrony w niczym nie zostało oskarżonemu uszczuplone (20 VII 1960 — II K 522/60).

Art. 385. Sąd rewizyjny może każdą podstawę rewizyjną przewidzianą w art. 371 k.p.k. uwzględnić z urzędu, jeżeli była przyczyną niesprawiedliwego orzeczenia (16 II 1961 — V K 896/60).

Art. 386. Jeżeli oskarżony, którego skazano w trybie uproszczonym w składzie jednoosobowym za przestępstwo nie podlegające postępowaniu w tym trybie i w tym składzie, nie założył rewizji, a założył ją współoskarżony w tej samej sprawie, sąd rewizyjny — w myśl art. 386 k.p.k. — uchyla wyrok z powodu niewłaściwego składu sądu (art. 378 § 1 lit. b k.p.k.) w stosunku do oskarżonego, który rewizji nie założył tylko wtedy, gdy pomiędzy działaniem oskarżonych zachodzi więź, o jakiej mowa w art. 23 k.p.k. (22 VI 1961 — VI KO 33/61).

Art. 388 § 2. Granice oskarżenia określone są treścią aktu oskarżenia, a treść aktu oskarżenia określają zarzuty przedstawione oskarżonemu przed sporządzeniem aktu oskarżenia. Naruszenie tej zasady zawsze może być kwestionowane pod kątem widzenia uchybienia procesowego, które mogło mieć wpływ na treść wyroku i jeżeli owej możliwości nie da się wykluczyć w konkretnej (sprawie, wyrok dotknięty bywa wadą wymagającą zapobieżenia lub usunięcia w trybie bądź art. 251 § 1 lit. d, bądź art. 305, bądź art. 388 § 2 k.p.k. (15 III 1961 — I K 113/61).

Art. 513. 1. Termin prekluzyjny określony w art. 513 k.p.k. ulega przerwie na warunkach obowiązujących w prawie cywilnym.

2. Sąd karny może rozpoznać roszczenie o odszkodowanie, mimo że wnioskodawca cofnął wniosek, jeśli brak jest warunków określonych w przepisie art. 209 § 3 k. p. c., do uznania tego cofnięcia za skuteczne.

3. Sąd może wyrazić zgodę na cofnięcie wniosku o odszkodowanie na zasadach określonych w art. 209 § 3 k. p. c. jeżeli wyrazi zgodę na cofnięcie wniosku, powinien na rozprawie umorzyć właściwą część postępowania, zgodnie z przepisami art. 515 k. p. k., ant. 361 § 1 k. p. c. (uchwała składu 7 sędziów 15 VI 1961 — VI KO 26/61).

III. Ustawy związkowe i dodatkowe

a) *Mały kodeks karny*

Art. 28. Dyspozycja z art. 28 m. k. k. nie wymaga, aby czyn sprawcy wywołał szczególne zgorzienie lub oburzenie. Wystarczy, by publiczne lżenie, wyszydzenie lub poniżenie narodu polskiego lub państwa polskiego miało miejsce w okolicznościach mogących wywołać szczególne zgorzienie lub oburzenie. Dlatego też odpowiedzi na pytanie, czy czyn miał miejsce w okolicznościach mogących wywołać takie szczególne zgorzienie lub oburzenie, należy szukać nie tylko poprzez ocenę miejsca, czynu i osób, wobec których sprawca się wypowiadał, ale także w związku z konkretnymi warunkami historyczno-politycznymi (uchwała składu 7 sędziów 27 IV 1961 — V K 218/61).

b) *Ustawa z dnia 20 VII 1950 r. o zmianie przepisów postępowania karnego* (Dz. U. nr 38, poz. 348 z późniejszymi zmianami).

Art. 4. Przepis art. 4 ustawy z dnia 20 VII 1950 r. o zmianie przepisów postępowania karnego odnosi się zarówno do rewizji, jak i do zażeń (11 V 1961 — VI KO 7/59).

c) *Dekret z dnia 4 III 1953 r. o wzmoczeniu ochrony własności społecznej* (Dz. U. Nr 17, poz. 68).

Art. 1 § 1. Dla przypisania przestępstwa wyłudzenia mienia społecznego przy sposobności wykonywania umowy o dzieło, trzeba ustalić treść umowy, sposób jej wykonania, zażądanie lub pobranie nienależnego wynagrodzenia, wprowadzenie w błąd osób zarządzających wypłatę nienależnych sum lub wykorzystanie ich błędu, a przede wszystkim zamiar wyłudzenia sum nienależnych.

Samo policzenie nienależnego wynagrodzenia nie jest przestępstwem, jeżeli nie było takiego zamiaru. Przypadek taki zająć może, jeżeli roszczenie jest sporne i kontrahent w związku z tym uważa je za słuszne i jeżeli nie użyto podstępów dla wprowadzenia w błąd lub nie wykorzystano błędu drugiego kontrahenta (11 V 1961 — I K 1148/60).

d) *Dekret z dnia 4 III 1953 r. o wzmoczeniu walki z produkcją złej jakości* (Dz. U. nr 16, poz. 63).

Art. 1. Przez określenie wyrobów przewidziane we wspomnianym dekrete: „nie nadają się do użytku, dla jakiego są przeznaczone”, należy rozumieć wyroby przemysłowe, posiadające braki, czyniące te wyroby nie nadającymi się do użytku i których to braków w ogóle usunąć się nie da albo których usunięcie wymaga specjalnych fachowych wiadomości (18 IV 1961 — III K 1067/59).

e) *Ustawa z dnia 27 I 1958 r. o wzmoczeniu ochrony mienia społecznego przed szkodami wynikającymi z przestępstwa* (Dz. U. nr 4, poz. 11).

Art. 1. Dla bytu przestępstwa zagarnięcia mienia społecznego przy kwalifikacji czynu z ustawy z dnia 21 I 1958 r. wystarcza działanie w zмовie (14 IV 1961 — II K 514/59).

f) *Ustawa z dnia 2 XII 1960 r. o sprawach z oskarżenia prywatnego (Dz. U. nr 54, poz. 308).*

Art. 12 § 1. Odstąpienie oskarżyciela prywatnego od oskarżenia przed rozpoczęciem postępowania pojednawczego, o którym mowa w art. 1 ustawy z dnia 2 XII 1960 r. o sprawach z oskarżenia prywatnego (Dz. U. nr 54, poz. 308), daje prezesowi sądu podstawę do zarządzenia z urzędu zwrotu oskarżycielowi prywatnemu połowy wniesionej przez niego zryczałtowanej równowartości kosztów postępowania karnego tylko wówczas, gdy odstąpienie to nastąpiło z powodu pojednania się stron (13 IV 1961 — VI KO 19/61).

Zebrął
Stefan Kalinowski